અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

ધરમ દેવ મહેતા

વિ.

ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય

૨૦ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૯

[વી. આર. ક્રિષ્ના ઐયર અને આર. એસ. પાઠક, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ફરજિયાત નિવૃત્તિ – સી.સી.એસ. (સી.સી.એ.) રુલ્સ ૧૯૬૫ ના રુલ ૨(એ) મુજબ નિમણૂંક અધિકારી તરીકે કોમ્પ્ટ્રોલર એન્ડ ઓડિટર જનરલ ઓફ ઈન્ડિયા છે – ડિરેક્ટર ઓફ કોમર્શિયલ ઓડિટ દ્વારા જારી કરાયેલ એફ.આર. ૫૬(જે) હેઠળના ફરજિયાત નિવૃત્તિના હુકમો કાયદાની વિરુદ્ધ અને ગેરકાયદેસર છે.

ખાસ રજા મારફતની અપીલ મંજૂર કરતાં કોર્ટે,

ઠેરવેલ કે: સી.સી.એસ. (સી.સી.એ.) રુલ્સ, ૧૯૬૫ ના રુલ ૨(એ) માં વૈકલ્પિક સત્તાધિકારીઓ દર્શાવ્યા બાદ જણાવવામાં આવ્યું છે કે નિમણૂંક અધિકારી એ ચાર કેટેગરીઓ પૈકી એક છે જે સૌથી ઉચ્ચ કક્ષાના છે, જે "જે

સત્તાધિકારી ઉચ્ચતમ હોય" શબ્દપ્રયોગનો ઉપયોગ કરીને દર્શાવેલ છે. રુલ ૨(એ) હેઠળ સૂચિબદ્ધ ચાર વર્ગના સત્તાધિકારીઓ પૈકી પેટા–રુલ (૩) હેઠળ આવતા એટલે કે કોમ્પ્ટ્રોલર એન્ડ ઓડિટર જનરલ (હાલના કેસમાં) ઉચ્ચતમ છે તેમાં કોઈ શંકા નથી. તેથી નિવૃત્તિનો હુકમ કાયદેસર હોવા માટે તે કોમ્પ્ટ્રોલર એન્ડ ઓડિટર જનરલ દ્વારા જારી થવો જોઈએ. વાદગ્રસ્ત નિવૃત્તિનો હુકમ કે જે ડિરેક્ટર ઓફ કોમર્શિયલ ઓડિટ, કે જેઓ નીચલા દરજ્જાના અધિકારી છે, દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યો છે, તે કાયદાની વિરુદ્ધ છે. સી.સી.એસ. (સી.સી.એ.) રુલ્સ, ૧૯૬૫ ના રુલ ૨(એ) સાથે વંચાણે લેતાં એફ.આર. ૫૬(જે) ના ઉલ્લંઘનને કારણે, નિવૃત્તિ ગેરકાયદેસર છે.

અવલોકન: વહીવટી કાયદો એ ઉચ્ચતમ સ્તરે વહીવટી અધિકારીઓ માટે જરૂરી અભ્યાસક્રમ છે જેથી આવી ખામીઓ તેઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોને દૂષિત ન કરે.

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસ્ડિક્શન: સિવિલ અપીલ નં. ૧૭૪/૧૯૭૬.

દિલ્હી હાઇકોર્ટના એલ.પી.એ. નં. ૫૧૯/૧૯૭૧ માં તારીખ ૦૧–૧૧–૧૯૭૪ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે ખાસ રજા મારફત અપીલ.

અપીલકર્તા તરફથી પી. પી. રાવ, એ. કે. ગાંગુલી અને આર. વેંકટરામણી.
સામાવાળાઓ તરફથી ટી. એ. ફ્રાન્સિસ અને કુમારી એ. સુભાષિની.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ક્રિષ્ના ઐયર દ્વારા આપવામાં આવેલ.

ખાસ રજા મારફતની આ અપીલ એક ટૂંકો પ્રશ્ન ઊભો કરે છે કે શું અપીલકર્તા, જેને ફંડામેન્ટલ રૂલ્સના રુલ ૫૬(જે) હેઠળ નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા હતા, તેમને રુલ દ્વારા કલ્પવામાં આવેલ સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા આ રીતે નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા હતા. સ્વીકૃતપણે તેમની નિમણૂંક કોમ્પ્ટ્રોલર એન્ડ ઓડિંટર જનરલ દ્વારા કરવામા આવી હતી. એકમાત્ર મુદ્દો જે ઊભો થાય છે અથવા, ઓછામાં ઓછું, આપણે જેની સાથે સંબંધિત છીએ તે એ છે કે શું

નિવૃત્તિનો હુકમ ૧૯૬૫ ના સી.સી.એસ. (સી.સી.એ.) રુલ્સના રુલ ૨(એ) ની સુસંગત છે. રુલ ૫૬(જે) મુજબ નિમણૂંક અધિકારી સક્ષમ અધિકારી છે. તો પછી, આ કેસના સંદર્ભમાં નિમણૂંક અધિકારી કોણ છે? તેનો જવાબ રુલ ૨(એ) હેઠળ શોધવાનો છે જે આ પ્રમાણે છે:

"આ નિયમોમાં, જો સંદર્ભ અન્યથા અપેક્ષા ન રાખે તો....

૨(એ) સરકારી કર્મચારીના સંદર્ભમાં નિમણૂંક અધિકારી એટલે–

(૧) સદર સેવા જેમાં સરકારી કર્મચારી હાલ પૂરતા સભ્ય હોય અથવા સેવાની ગ્રેડ જેમાં સરકારી કર્મચારીનો હાલ પૂરતો સમાવેશ થતો હોય, તેમાં નિમણૂંકો કરવા સત્તા ધરાવતા અધિકારી, અથવા

(૨) જે પદ સરકારી કર્મચારી હાલ પૂરતા ધરાવતા હોય, તેમાં નિમણૂંકો કરવા સત્તા ધરાવતા અધિકારી, અથવા

(૩) સત્તાધિકારી કે જેણે સરકારી કર્મચારીની સદર સેવા, ગ્રેડ અથવા પદ, જે પણ કિસ્સો હોય, તેમાં નિમણૂંક કરી હોય, અથવા

(૪) જ્યાં સરકારી કર્મચારી કોઈ અન્ય સેવાનો કાયમી સભ્ય રહી ચૂક્યો હોય અથવા નોંધપાત્ર રીતે કોઈ અન્ય કાયમી પદ ધરાવતો હોય, સરકારની સતત નોકરીમાં રહ્યો હોય, તો જે અધિકારીએ તેને તે સેવામાં અથવા તે સેવામાંના કોઈપણ ગ્રેડમાં અથવા તે પદ પર નિયુક્ત કર્યો હોય.

જે સત્તાધિકારી ઉચ્ચતમ સત્તાધિકારી હોય."

રુલનો સૌથી મહત્વપૂર્ણ ભાગ વૈકલ્પિક સત્તાધિકારીઓ દર્શાવ્યા પછી જણાવે છે કે નિમણૂંક અધિકારી આ ચાર શ્રેણીઓમાંથી કોઈ એક છે જે ઉચ્ચતમ છે. આ સ્પષ્ટપણે "જે સત્તાધિકારી ઉચ્ચતમ હોય" વાક્ય દ્વારા ભારપૂર્વક

દર્શાવવામાં આવ્યું છે. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે રુલ ૨(એ) હેઠળ સૂચિબદ્ધ ચાર વર્ગના સત્તાધિકારીઓ પૈકી પેટા–રુલ (૩) હેઠળ આવતા એટલે કે કોમ્પ્ટ્રોલર એન્ડ ઓડિટર જનરલ (હાલના કેસમાં) ઉચ્ચતમ છે. તે સ્પષ્ટપણે સાબિત થાય છે કે કાયદેસર હોવા માટે નિવૃત્તિનો હુકમ કોમ્પ્ટ્રોલર એન્ડ ઓડિટર જનરલ દ્વારા જારી થવો જોઈએ, પરંતુ વાસ્તવમાં વાદગ્રસ્ત નિવૃત્તિનો હુકમ ડિરેક્ટર ઓફ કોમર્શિયલ ઓડિટ દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યો હતો. હકીકતમાં નિવૃત્તિનો હુકમ આ મુજબ છે:

> "જ્યારે ડિરેક્ટર ઓફ કોમર્શિયલ ઓડિટનો એવો મત છે કે તેમ કરવું જાહેર હિતમાં છે....."

સ્પષ્ટપણે ડિરેક્ટર ઓફ કોમર્શિયલ ઓડિટ નીચલા દરજ્જાના અધિકારી છે. તેથી એ નિષ્કર્ષ અનિવાર્ય છે કે ફરજિયાત નિવૃત્તિ કાયદાની વિરુદ્ધ છે.

હાઇકોર્ટે, તેના વિસ્તૃત ચુકાદામાં, રુલ્સની યોજના પર વિચાર કર્યો અને ખરેખર, ઉપરોક્ત જણાવેલ મુદ્દાનો ઉલ્લેખ કર્યો પરંતુ અપીલકર્તા દ્વારા સૌથી વધુ ભાર મૂકવામાં આવેલા પ્રશ્ન તરીકે આ પ્રશ્નને પ્રકાશિત કર્યા પછી, આ મુદ્દાને ટાળીને અન્ય મુદ્દાઓની ચર્ચા તરફ આગળ વધ્યા. અમે આ હુકમના મહત્વપૂર્ણ–કદાચ ઘાતક પાસા સાથે સંબંધિત છીએ જેના પર હાઇકોર્ટ તરફથી પૂરતું ધ્યાન આપવામાં આવ્યું નથી. આ દ્રષ્ટિએ, સી.સી.એસ. (સી.સી.એ.) રુલ્સના રુલ ૨(એ) સાથે વંચાણે લેતાં એફ.આર. ૫૬(જે) ના ઉલ્લંઘનને કારણે, અમે એવા નિષ્કર્ષ પર આવવા મજબૂર છીએ કે નિવૃત્તિ ગેરકાયદેસર છે.

અપીલકર્તા પહેલેથી જ નિવૃત્ત થઈ ગયા છે અને તેથી, તેઓ ફરજિયાત નિવૃત્તિની તારીખ અને ૫૮ વર્ષની ઉંમરે વાસ્તવિક નિવૃત્તિની તારીખ વચ્ચેના સમયગાળા માટે તેમના પગાર માટે (જેનો અર્થ અમે આપમેળે સ્વીકાર્ય અને પગાર સાથે મળવાપાત્ર અન્ય ભથ્થાંઓનો સમાવેશ કરવા ધારીએ છીએ) પાત્ર થશે.

આ દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે કે આ કાનૂની ખામી ઘાતક સાબિત થઈ છે. વહીવટી કાયદો એ ઉચ્ચતમ સ્તરે વહીવટી અધિકારીઓ માટે જરૂરી અભ્યાસક્રમ છે જેથી આવી ખામીઓ તેઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમોને દૂષિત ન કરે. આખરે સરકારને કોઈપણ વાંક વિના ઘણું નુકસાન વેઠવું પડે છે સિવાય કે કાયદાની આ શાખામાં યોગ્ય કાનૂની તાલીમ સંબંધિત અધિકારીઓને તેના દ્વારા આપવામાં આવી ન હતી. આ અવલોકનો સાથે અમે અપીલ મંજૂર કરીએ છીએ, પરંતુ પક્ષકારો તેમના ખર્ચ ભોગવશે.

અપીલ મંજૂર.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશેવૂદ્ધ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.